

Τα πολυάνδρια του Φαληρικού Δέλτα. Ακριβώς πίσω διακρίνεται η Λεωφόρος Συγγρού και στο βάθος δεξιά ο Λυκαβητός (φωτογραφία από το θρόνο του Α. Κεραμοπούλλου. Ο αποτυμpanισμός, εικ. 12).

Η ΠΟΙΝΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ὁ ἀρχαῖος κόσμος θεσμοποίησε κατὰ καιροὺς διάφορους τρόπους ἐκτέλεσης τῶν ἐγκλημάτων: οἱ Βαβυλώνιοι τὴν πυρά, τὸν πνιγμό καὶ τὸν ἀνασκολοπισμό· οἱ Πέρσες τὴν σταύρωση· οἱ Ἑβραῖοι τὸ λιθοβολισμό καὶ τὴν σταύρωση· οἱ Αἰγύπτιοι τὸν ἀνασκολοπισμό, τὴν πυρά, τὸν πνιγμό, τὸν ἀπαγχονισμό, τὸν ἀποκεφαλισμό καὶ ἴσως τὴν σταύρωση· οἱ Ἕλληνες, κυρίως, τὸ λιθοβολισμό, τὸν κατακρημνισμό, τὸ δηλητήριο καὶ τὸν «ἀποτυμpanισμό». Ἦδη ἀπὸ τοὺς πρώιμους ἀρχαῖ- κούς χρόνους, σέ πολλές ἐλληνιστικές πόλεις, ὁ λιθοβολισμός ἐπαψε νὰ ἀποτελεῖ νόμιμο τρόπο ἐκτέλεσης κακοποιῶν πού ἡ ἴδια ἡ πολιτεία καταδίκασε σέ θάνατο. Ὅπου ἐξακολούθησε νὰ ἐφαρμόζεται ἀποτελοῦσε μᾶλλον ποινή ὑπαγορευμένη καὶ ἐκτελούμενη ἀπὸ μιά κοινωνική ὁμά- δα, παρὰ κύρωση θεσμοθετημένη καὶ ἐφαρμοζόμενη ἀπὸ τὸ κράτος.

Γιούλη Βελισσαροπούλου

Ἐπίκουρος Καθηγήτρια Παν/μίου Ἀθηνῶν

Στήν Ἀθήνα τῶν κλασικῶν χρόνων, ὅσοι καταδικάζονταν ἀπὸ τὴ δικαστήρια σὲ θάνατο, ἐκτελούνταν εἴτε μὲ κῶνιο, εἴτε μὲ κατακρημιισμό, εἴτε τέλος μὲ «ἀποτυμpanισμό». Ἡ δηλητηρίαση τῶν καταδικῶν μὲ κῶνιο ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζεται πρὸς τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰῶνα π.Χ. Στὸς καταδικασμένους πού ἐμελλε νὰ πιούν τὸ κῶνιο ἔλυναν τὰ δεσμά τῆ μέρας τῆς θανάτωσής, ἔτσι ὥστε ὁ μελλοθάνατος νὰ μπορεῖ ἀν θέλει νὰ λουστῆ καὶ νὰ ἀποχαρτεῖται τοὺς δικούς του. Περισσότερο παρά τρόπος ἐκτέλεσης, ἡ δηλητηρίαση συνιστᾶ παρότρυνση σὲ αὐτοκτονία, γιὰ λόγους ἐπιείκειας, καὶ ὁ νεκρὸς παραδίδεται στοὺς συγγενεῖς του γιὰ ταφή. Στὴν ἐκτέλεση μὲ κατακρημιισμό, πρὸς ἕκτος αἶψά τῆν Ἀθήνα ἐφαρμόζονταν στὴ Σπάρτη, στοὺς Δελφούς, στὴν Κόρινθο, ἴσως στὴν Ἰλῆδα καὶ τὴ Θεσσαλία, ὁ καταδικασμένος πρῶτον χωνόταν ἀπὸ τὸ ὕψος ἐνὸς ψηλοῦ βράχου στὸν γκρεμὸ, στὸ Βάραθο ἢ ὄρυγμα στὴν Ἀθήνα, στὸν Καϊάδα στὴ Σπάρτη, στοὺς Κόρακες στὴ Θεσσαλία. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἐκτέλεσης ἐφαρμόζονταν μᾶλλον στὰ πολιτικά καὶ θρησκευτικά ἐγκλήματα, ὡς ἐξἄλλου καὶ τὸ κῶνιο, καὶ συνεπαγόμενα ἀπαγόρευση ταφῆς τοῦ καταδικῶ. Ὁ κατακρημιισμὸς δὲν ἀναφέρεται μετὰ τὸ 406 π.Χ. καὶ τὸ καινούριο ὄρυγμα πού ἀνοίχαι ὀ Ἀθηναῖοι τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ. χρῆσιμευε μᾶλλον γιὰ νὰ ρίχνουν τὰ πτώματα τῶν καταδικῶν.

Ὁ τρίτος τρόπος ἐκτέλεσης τῶν καταδικῶν, ὁ «ἀποτυμpanισμὸς», ἀναφέρεται ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς μὲ τρόπο λακωνικὸ. Πουθενὰ δὲ διασωθήκε περιγραφή γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνονταν. Σύμφωνα μὲ τοὺς μεταγενέστερους λεξικογράφους, ἡ ἐκτέλεση γίνονταν μὲ τὸ *τύμpanον* ἢ *τύπανον*, ἕξιλον θανατικὸ ἔργαλειο τοῦ δημίου. Οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ καὶ σχολαστικὲς, ἀναγνωρίζοντας ἐνεργητικὴ σημασία στὴ λέξη *τύμpanον*, δέχονται ὅτι ὁ ἀποτυμpanισμὸς εἶναι ἡ θανάτωσις διὰ τύμpanου, ἔρμηνεία πού δὲν ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους μέχρι τὸ 1923.

Στὶς ἀρχὲς τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ αἰῶνα μας, οἱ ἀρχαιολόγοι Κουρουνητῆς καὶ Πελεκιδῆς ἀποκάλυψαν στὴν περιοχή τοῦ Φαληρικοῦ Δέλτα ἀρχαῖο νεκροταφεῖο πού ἐντυπωσίασε τοὺς ἐρευνητῆς τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴν πυκνότητά του. Ἀνάμεσα στὸς 86 τάφους πού ἀνασκάφηκαν, ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιά-

ζει ἓνα πολυάνδριο τῶν πρώτων ἀρχαϊκῶν χρόνων, ὅπου τάφηκαν 17 ἄνδρες χωρὶς κανένα κτερίσμα. Κάθε σκελετὸς εἶχε γύρω ἀπὸ τὸ λαμῶ, τὰ χέρια καὶ τὰ σφυρὰ τῶν ποδῶν ἓνα σιδερένιο κλοιὸ μὲ αἰχμηρὲς ἀπολήξεις. Στὶς ἀπολήξεις τῶν κλοιῶν θρήθηκαν ὑπολείψεις ἔξιλου. Ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ συμπεραίνει κανεὶς ὅτι κάθε νεκρὸς ἦταν ἐπιλωμένος πάνω σὲ μίᾶ σανίδα, πλάτους 0,50-0,55, πάνω στὴν ὁποία εἶχε ἀκίνητοποιηθεῖ μὲ τοὺς κλοιούς πού περιέβαλαν τὰ ἄκρα καὶ τὸ λαμῶ καὶ οἱ ὁποῖοι ἦταν κερφωμένοι πάνω στὴ σανίδα.

Γιὰ ποιὸ ὅμως λόγο ἐγίνε αὐτὴ ἡ κλοιοδεσία τῶν 17 ἀνδρῶν; Ὅπως εἶναι τελειῶς ἀπίθανο νὰ ἐγίνε μετὰ θάνατο, θὰ πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὅτι ἡ δέσμευση ἔχει σχέση μὲ τὸν τρόπο θανάτωσής τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, ὁ ἓνας μάλιστα ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχε στὸ στήθος του μίᾶ χάλκινη αἰχμὴ βέλους ἐνῶ οἱ περισσότεροὶ εἶχαν σπασμένα τὰ ὀστά τοῦ προσώπου ἢ τοῦ κρανίου; Εἶναι φανερὸ ὅτι δὲν θανατώθηκαν οὔτε μὲ κῶνιο οὔτε μὲ κατακρημιισμό.

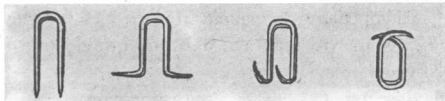
Στὰ 1923, ὁ τότε ἐφόρος ἀρχαιοτῆς τῆς Ἀττικῆς Α. Κεραμόπουλλος ἀπέδειξε μὲ μίᾳ εἰθινῶς ἀναγνωρισμένη μελέτῃ του² ὅτι τὸ πολυάνδριο τοῦ Φαλήρου μᾶς ἀποκαλύπτει τὸν πιὸ διαδεδομένον νόμιμον τρόπο ἐκτέλεσης ἐγκληματιῶν ἀπὸ τοὺς προσολώνειους χρόνους μέχρι τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ. Μὲ τὴ μαρτυρία τῶν ἀρχαίων κειμένων, κυρίως ἐνὸς ἀποσπάσματος ἀπὸ τῆς Θεομοφορίζουσας τοῦ Ἀριστοφάνη (στ. 930 ἐπ.), ὁ Α. Κεραμόπουλλος ἀπέδειξε ὅτι ὁ ἀποτυμpanισμὸς ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ θάνατο *ἐπὶ τῆς σανίδος* (Θεσμ. στ. 938, 942, 1028; πρὸς θάνατον δεῖται ἐπὶ τῆς σανίδος. Ἡρόδοτος 5, 72: τὴν ἀπὶ θανάτῃ κατάδεσιν). Ἐπομένως τὸ *τύμpanον* ἀπ' ὅπου προέρχεται ὁ ἀποτυμpanισμὸς, τὸ ἕξιλον θανατικὸ ἔργαλειο τοῦ δημίου, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τῶν σχολιαστῶν καὶ τῶν λεξικογράφων, δὲν εἶναι παρά μίᾶ σανίδα ἡ σὲ παλιότερες ἐποχὲς ἓνας κορμὸς δέντρου. Ὀνομάστηκε καὶ *ἔξιλον* ἐπειδὴ ἦταν ἕξιλη ἡ ἀκόμα *πεντεσούριγγον ἔξιλον* ἀπὸ τοὺς πέντε κλοιούς πού στήριζαν τὸ σῶμα τοῦ καταδικῶ στὴ σανίδα.

Ἡ διαδικασίᾳ θανάτωσής ἦταν ἡ ἔξης: Πάνω σὲ μίᾳ πλατιά καὶ γερὰ σανίδα, ὅπως πρέπει νὰ ἦταν αὐτὸς τοῦ Φαλήρου, ἔξιλωναν τὸν καταδικῶ, γυμνὸ, ὅπως ἀκριβῶς σταυρώνονταν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους οἱ καταδικασμένοι σὲ θάνατο. Στὴ συνέχεια,

καθῆλναν τὸν καταδικῶ μὲ πέντε «ἤλους», ἢ κλοιούς πού περιέβαλαν τὰ ἄκρα καὶ τὸ λαμῶ καὶ κερφώονταν γερὰ στὴ σανίδα. Μετὰ τὴν ἀκίνητοποίησι τοῦ σώματος, ἡ σανίδα στήνονταν ὀρθία καὶ στερεωνόταν στὸ ἔδαφος ἔτσι ὥστε ὁ καταδικῶς ἐκρέματο («Ἡαύριος καὶ Φώτιος: τυμpanίζεται: ἔξιλῃ πληροσται, ἐκδέρεται καὶ κρέματα»). Εἶναι πιθανὸ λοιπὸν, προτοῦ ἀνορθωθεῖ ἡ σανίδα, ὁ καταδικῶς νὰ μαστιγώνεται ἢ νὰ ραβδίζονταν, ὅπως γίνονταν ἡ φραγγέλιωσι στὴ ρωμαϊκῆ σταύρωσι. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἔπρεπε ὁ καταδικῶς νὰ εἶναι γυμνός. Ἀφοῦ ἡ σανίδα στήνονταν ὀρθία, φύλακες φρουροῦσαν μὴ καὶ κανεὶς ἀποπειραθεῖ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν ἀποτυμpanιζόμενον ἢ μὲ θηλειῶς νὰ συντομεύσει τὸ μαρτύριον τοῦ ἐπιπευδυνότατος τοῦ θάνατο του. Φαινεταὶ ὅμως ὅτι τὸ μαρτύριον τοῦ καταδικῶ δὲ σταματοῦσε ἐδῶ. Τὰ κακοποιημένα ὀστά τῶν νεκρῶν τοῦ Φαλήρου δείχνουν ὅτι ἀφοῦ καθῆλνονταν στὴ σανίδα, οἱ κακούργοι λιθοβολοῦνταν, ἔτσι ὥστε διαμελισμένοι καὶ κακοποιημένοι νὰ μὴ μποροῦν νὰ πάρουν ἐκδίκησι μετὰ θάνατο. Ἡ συνθήεια αὐτὴ ἀποτελεῖ ἴσως συμβολικὸν κατάλοιπον ἄλλων ἐποχῶν, ὅταν ἡ ἐκτέλεσι τῶν καταδικῶν γίνονταν μὲ λιθοβολισμό. Ταυτοχρόνα ὅμως οἱ πέτραι πού ρίχονταν στοὺς ἀποτυμpanιζόμενους θυμίζον τὸ σημερινὸ ἀνάθεμα: *χάρη σ' αὐτὲς οἱ κακούργοι ἀνετίθεντο* καὶ ὡς ἐκ τούτου κατέχονταν ἀπὸ τοὺς θῆονους θεοῦ χωρὶς κίνδυνον νὰ ξαναγυρισούν στὴ γῆ. Δὲν ὑπῆρχε ἔτσι φόβος νὰ ξαναεμφανιστοῦν στὴ ζωῆ, σὴν τοὺς καταγανάδες τῆς σημερινῆς Κρήτης, ἡλαδῆ τοὺς κακοβαφτισμένους, τοὺς κακοθαμμένους ἢ τοὺς ἀνθρώπους πού διαπραξάνε ὅσο ζοῦσαν πολλὰ ἀνομιματα, οἱ ὁποῖοι σπῆκονταν νύχτα ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ καὶ ἐμφανίζονται μαζί μὲ τοὺς δαίμονες.

Δὲν ἀποκλείεται ἀντὶ νὰ κερφωθεῖ μὲ τοὺς κλοιούς στὴ σανίδα, νὰ ἦταν δυνατὸ νὰ δεθεῖ ὁ καταδικῶς πάνω στὸ *τύμpanον* ἢ στὸ σταυρὸ. Ὅμως, ἡ συμβολικὴ δύναμις τοῦ μετάλλου, σιδήρου ἢ χαλκοῦ, εἶτε εἶναι κλοιὸς εἴτε κερφί, ὅχι μόνον εἶναι ἰσχυρότερη καὶ διαρκέστερη ἀπὸ τὸν σιδηρὸν ἀλλὰ καὶ ἔχει μεγάλη ἀποτροπαιστικὴ δύναμι (Σχολ. Ὁδῶς Α, 48: κοινή τις παρὰ ἀνθρώποις ἐστὶν ὑπόληψις, ὅτι νεκροὶ καὶ δαίμονες σιδηρον φοβούνται).

Ἡ ἀγχνότη, ἡ καρατόμησι, ὁ κατακρημιισμὸς, ἡ πυρὴ ὃ ὁ πνιγμός εἶναι φιλάνθρωποι θάνατοι σὲ συγκρι-

Οι κλοιοί η πλοι των σκελετών του παλαιανδρίου (Α. Κεραμόπουλος, σελ. 15, εικ. 1-3)

ση με τόν άποτυμpanισμό. Άκόμα και ή ρωμαϊκή σταύρωση, οδονρότερη εξαιτίας του καρφώματος των άκρων, συνεπάγεται γρηγορότερο θάνατο λόγω της απόλασης αίματος. Τό μαρτύριο του άποτυμpanιζόμενου ξεπερνά κάθε περιγραφή. Γυμνός καθηλωμένος με τους κλοιούς πάνω στην όρθια σανίδα, όλο τό βάρος του σώματος του έπεφτε προς τό κάτω, με συνέπεια οι κλοιοί να πιέζουν τις κνήμες, τις ώλένες και τό κάτω σαγόνι. Άν οι κλοιοί των άκρων είναι χαλαροί, όλο τό βάρος πέφτει στό λαϊμό και συνθλίβεται τό κάτω σαγόνι. Στίς οδύνες αυτές πρέπει νά προστεθούν ή πείνα, ή δίψα, τό κρύο, ή ζέση, τό έντομο και τά όρνεα, οι μολύνσεις, ή γάγγραινα, μαρτύρια που μπορούσαν νά διαρκέσουν πολλές μέρες.

Ποιά όμως ήταν τά έγκλήματα που έπέσυραν γιό τό δράστη την ποινή του άποτυμpanισμού; Σύμφωνα με την επικρατέστερη γνώμη, δέν ήταν ούτε τά πολιτικά ούτε τά θρησκευτικά έγκλήματα — οι περιπτώσεις αυτές ή έκτέλεση ήταν είτε με κώενο είτε με κατακρημνισμό. Με άποτυμpanισμό έκτελούνταν οι *κακούργοι*, κατηγορία στην οποία περιλαμβάνονταν, κατά τόν Άριστοτέλη (Άθηναιών πολιτεία 52, 1): *κλέπται, άνδραποδοιστάι, λωποδύται, τοιχωρύχοι και θαλαντιστόμοι* (σαντάκηδες) και ένδοχομενός οι φονιάδες¹. Άν συλληφθούν *έπι αυτοφώρῳ*, όλοι αυτοί οι έγκληματίες οδηγούνταν χωρίς άνάκριση κατ' εύθειαν στό δικαστήριο των Ένδεκα. Έφ' όσον όμολογούν την πράξη τους άκολουθεί συνηπτική διαδικασία και έκτελούνται άμέσως. Ά συνοπτική αυτή διαδικασία, ή *άπαγωγή*, άποτελεί κατάλοιπο της πανάρχαιας ιδιωτικής άπονομής της δικαιοσύνης και έκδικησης, όταν τό ίδιο τό θύμα ή οι συγγενείς του συνελάμβαναν τό δράστη και τόν έκτελούσαν άμέσως, χωρίς την επέμβαση των κρατικών όργάνων. Οι νεκροί του Φαλήρου άνηκαν έπομένως στην κατηγορία των κακούργων. Όμως, τό γεγονός ότι τάθηκαν συγχρόνως 17 έγκληματίες καθιστά άπίθανο νά πρόκειται γιά κλέφτες. Γιά τόν Α. Κεραμόπουλλο πρόκειται

γιά πειρατές που έπέδραμαν στίς άτιτικές άκτές — παρόμοιος έπίδρομος ήταν συνηθισμένος πριν άπό τους χρόνους του Σόλωνα. Άποκρούοντας την έπιδρομή, οι Άθηναίοι τους συνέλαβαν και τους έκτέλεσαν με τόν άπάνθρωπο αυτό τρόπο.

Ό λιθοβολισμός και τό κατακρημνισμός των καταδικών είναι ένας τρόπος έξάλειψης του μειάματος που γεννά ένα έγκλημα θρησκευτικού κυρίως χαρακτήρα, ένα άγος. Η θανατική έκτέλεση στίς περιπτώσεις αυτές δέν άποσκοπεί στό φυσικό άφανισμό του ένόχου, αλλά έχει θρησκευτική χροιά. Πρώτα άπ' όλα άποβλέπει στον έξαγνισμό της κοινωνικής ομάδας από την εύθηνή του αίματος που θά χυθεί. Έπειτα, ή βίαιη άποπομπή στό θάνατο ένός άνδρου και καταραμένου μέλους της ομάδας μπορεί νά θεωρηθεί πράξη εύσεβειας τόσο άπό μέρους της συγκεκριμένης ομάδας όσο και από την πλευρά του καταδικασμένου ο οποίος έγκαταλείπεται στό έλεος των θείων δυνάμεων.

Τελείως διαφορετική είναι ή περίπτωση των κακούργων. Η έκτέλεση τους οδηγεί σέ θάνατο τελείως διαφορετικό από τό θάνατο με κατακρημνισμό των ένόχων θρησκευτικού ή πολιτικού έγκλήματος. Ό άποτυμpanιζόμενος εκτίθεται στή δημόσια θέα σαν άντικείμενο άποτροφής και χλευασμού, τό όποιο πρέπει νά ύποφέρει με κάθε τρόπο. Άποτελεί σινάμα και ένα μέσο εκφροβισμού: Η άγωνία είναι πιό παραδειγματική άπό ένα πώμα.

Σημειώσεις

1. Α. Κεραμόπουλος, Ό άποτυμpanισμός, Συμβολή αρχαιολογική εις την ιστορίαν του πανικού δικαίου και την λαογραφίαν, Άθήνα 1923 (Βιβλιοθήκη της εν Άθηναις αρχαιολογικής Έταιρείας, 22).
2. L. Garnet, «Sur l'execution capitale», REG 37, 1924, σ. 261-293 = Anthropologie dans la Grece antique, Paris 1968, σ. 302-329. D. Mac Dowell, Athenian Homicide Law in the Age of the Orators, Manchester 1963. F. Bluche, «La peine de mort dans l'Egypte ptolémaïque», Rida 22, 1975, σ. 143-175.
3. Παρόλο που ο φόνος δέν άνάφερται άπό τόν Άριστοτέλη στην άριθμητη των έγκλημάτων που τιμωρούνται με άποτυμpanισμό, ο MacDowell (Athenian Homicide Law) υποστηρίζει — με τρόπο πειστικό — ότι και ο φόνος τιμωρείται με την ίδια ποινή.

The Death Penalty

J. Velissaropoulos

In ancient Greece people condemned to death by the court were executed either by taking hemlock or by being thrown over a precipice or, finally, by death «on the board». Poisoning of the condemned with hemlock was first practiced towards the end of the 5th century B.C. Rather than a mode of execution, poisoning must be considered as an exhortation to suicide, after a merciful treatment of the condemned, since his corpse was delivered after death to his relatives for burial. In throwing a criminal over a precipice, an executional practice common not only in Athens but also in Sparta, Delphi, Corinth and probably in Thessaly, the convict was pushed over a high and steep cliff into a deep trench called Varathron in Athens, Kaeadas in Sparta and Korakes in Thessaly. This mode of execution was rather reserved for religious or political criminals, as was also the case with poisoning, but it involved in addition a prohibition of burial. Throwing over a precipice is not mentioned after 406 B.C. and the new trench dug by the Athenians in the 4th century was most probably purposed to accept the otherwise executed convicts.

The third type of execution is mentioned in classic literature but in a laconic way. Nowhere has as detailed description survived. According to later lexicographers the execution was performed with the help of the «tympanon» (= drum), a wooden death instrument. This interpretation had not been disputed before the second decade of our century, when the archaeologists Kourouniots and Pelekidis discovered an ancient cemetery in the area of Phaliron, impressive for its dense burials. Among the 86 graves excavated, one of the early arcaic period was quite significant, since 17 men had been buried in it without any burial offerings. Each skeleton wore an iron ring around the neck, the hands and the ankles with sharp projections still preserving wooden remnants. Judging from this evidence one can conclude that each dead body had been stretched on a board, 50-55 cm wide, and had been kept still with the help of and rings that were nailed on the board. In 1923 the archaeologist Keramopoulos proved in his internationally recognized study that the aloreftod grave of Phaliron reveals the most common, legal mode of executing criminals that had been used from the pre-solonian period until the 4th century B.C. Based not only on the archaeological finds but also on literary sources like Thesmophoriasouses, Aristophanes' comedy (verse 930 and following), Keramopoulos' theory proved beyond doubt that death on the board was the means of execution of the 17 men buried in Phaliron.